

ÇEPNİ, ÇANDIR VE OKÇULU KÖYLERİ ÖRNEKLEMİNDE TAHRİR DEFTERLERİNE DAYALI BİR MİKRO-TARİH* ANALİZİ**

Biray ÇAKMAK

Özet

Bu çalışma, XV ve XVI. yüzyıl Osmanlı tarihinin en önemli arşiv kaynakları arasında yer alan Tapu Tahrir Defterleri'ndeki verilere dayanan, Çepni, Okçulu ve Çandır köyleri örnekleminde bir mikro-tarih analizidir. Çalışmada, üç farklı köyle ilgili, dört farklı tarihe (1455, 1485, 1547 ve 1613) ait tahrir defterindeki veriler kullanılmaktadır. Değişim ekseninde iktisadi, demografik ve mali bir metin inşasına çalışılmaktadır. Defterlerdeki verilerin nitel ve nicel analizi yapılmak suretiyle güvenilirlikleri ve tutarlılıkları sorgulanmaktadır. Defterlere yönelik eleştirilere karşı mikro analizlerin

* 1950'li ve 1960'lı yıllarda toplumsal tarihçiler, geçmişe teleskopla bakarak makro tarihsel analizler yaptılar. Araştırmalarında büyük yapılar, büyük süreçler ve geniş mekânları çeşitli açılardan incelediler. Geçmişe teleskopla bakma eğilimi 1970'li yıllarda yerini, mikroskobik incelemelere bıraktı. Makro tarihe bir tepki ve alternatif olarak ortaya çıkan mikro-tarihin ilk örneklerini İtalyan tarihçi Carlo Ginzburg'un Peynir ve Kurtlar'ı ile Fransız tarihçi Emmanuel Le Roy Ladurie'nin Montaignou'su teşkil etti. Bu eserler 1970'li yıllarda yayımlandı. İki örnekte de geçmişe mikroskopa bakılmaya başlandı. Peter Burke'nin ifadesiyle "Her ikisi de sıradan insanlara çoğu zaman onların özünü kavratmakta güçlük çektikleri sorular soran yüksek statülü dışarıdakilerdir" (Burke, 2000, s. 37). Ginzburg eserinde tek bir bireyi, Menocchio'yu ele aldı. Le Roy Ladurie ise 14. yüzyılın başında Güneybatı Fransa'daki Montaignou köyünü betimledi. İki öncü çalışmada da görüldüğü üzere mikro-tarih, kısaca küçük ölçekli ve bazen de tek bir bireyi ele alan incelemelere öncelik verdi (Lamoreaux, 2006, s. 555). Zamanla çok sayıda mikro-tarih çalışması yapıldı ve yayımlandı (Bu araştırmalara dair bk. Iggers 2000, ss. 104-119). Mikro-tarihçiler, büyük ölçekli nicel araştırmaları, kişisel düzeyde gerçeği saptırdıkları, örseledikleri için eleştirdiler ve ilgilerini küçük yerleşim birimlerine (köy, kasaba) ve bu birimler içinde bireylerin yaşamlarını nasıl kazandıklarına ve sürdürdüklerine yönelttiler, herhangi bir toplumsal birim içinde yaşayan bireylerin ferdi ilişkilerinin karmaşık işlevini gözler önüne sermenin daha inandırıcı olduğunu düşündüler, bunun özgünlüğünü vurguladılar (Magnusson, 2003, s. 709). Mikro-tarihçiler, temel amaçlarından birini "tarihi, öteki yöntemlerle dışarıda bırakılmış olan kişilere açmak" ve "yaşamın büyük bölümünün gerçekleştiği küçük gruplar düzeyinde tarihsel nedenselliği aydınlatmaktır" şeklinde açıkladılar (Iggers, 2000, s. 111). Mikro-tarih çalışmaları ele aldığı konular itibarıyla; birey esaslı, olay esaslı, kaynak esaslı ve topluluk esaslı olmak üzere dört kategoriye ayrılabilir (Olafsson, 2009, s. 2).

** Bu makale, *Uluslararası Giresun ve Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu, 9-11 Ekim 2008*, Giresun'da, sunulan "XV ve XVI. Yüzyıl Osmanlı Kırsal Toplumunda Doğal Çevre, Üretim ve Vergilendirme: Çepni, Çandır ve Okçulu Köyleri Örnekleminde Tahrir Defterlerine Dayalı Bir Mikro-Tarih Analizi" isimli bildirinin gözden geçirilmiş hâlidir.

Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 2010 Güz (13), 41-60

yapılması ve sair bilgi/arşiv kaynaklarının kullanılması gerekliliğine işaret edilmektedir.

Anahtar kelimeler: Tahrir defterleri, Çepni, Çandır, Okçulu, ekonomi, demografi, malî veriler, değişim, mikro-tarih.

A Micro-history Analysis of Samples of Çepni, Çandır and Okçulu Villages Based on Tahrir Defters

This study is a micro-history analysis of Çepni, Çandır and Okçulu villages. The analysis is based on the data of the tahrir defters which is one of the most important archival sources of the Ottoman History. The tahrir defters belong to four different dates (1455, 1485, 1547 and 1613). What is tried to be done here is to construct an economic, demographic and fiscal text in the context of the change. The reliability and consistency of the data in the defters are also examined. This study emphasizes the need for micro-analysis of the data in the tahrir defters and use of other archival sources.

Key words: The tahrir defters, Çepni, Çandır, Okçulu, economy, demography, fiscal data, change, micro-history

Giriş

Sınırlı kentleşme olgusu geleneksel sanayi öncesi toplumların temel özelliği idi. Nüfusun büyük kısmı kırsal kesimde yaşamaktaydı. Bu tarihsel olgu, Osmanlı Devleti için de geçerliydi. Nitekim imparatorluğun “temellerinden birini ve gücünün ayrılmaz bir parçasını” köy ve köylü nüfus oluşturdu (Singer, 1996, s. 4)¹. Başlıca iktisadi faaliyeti de tarım ve hayvancılık teşkil etti. Bir çift öküz ile onun çektiği kara saban küçük köylü aile işletmelerinde aile emeği ve araziyle birlikte başlıca üretim aracıydı. Osmanlı Devleti, XV ve XVI. yüzyıllarda pazar ekonomisinin girmediği, geçimlik kırsal üretimi sıkı bir kontrol ve denetime tabi tuttu. Merkezî devlet anlayışına paralel olarak kırsal üretim kayıt altına alınmaya çalışıldı. Vergi kaynakları ile vergilendirilebilir nüfusu tespit amacıyla sık sık tahrirler yapıldı (İnalçık, 1987, ss. XVIII-XX). Meydana getirilen mufassal tahrir defterlerinde kırsal sosyo-ekonomik yapı, oldukça ayrıntılı bir şekilde yer aldı. Defterlerin bu tafsilatlı içerikleri, köyler düzeyinde araştırma imkânlarını sundu, ancak bu imkânlar araştırmacılar tarafından yeterince kullanılmadı. Çalışmalar sancak/kaza düzeyindeki araştırmalarla sınırlı kaldı. Bu arada defterlerdeki kantitatif verilerin güvenilirlik ve tutarlılığına yönelik, bir muhalefet doğdu. Sınırları

¹ Nüfusun %80-90’ının tarımsal üretimle iştiğal ettiği ve tarımın aşırı ekonomik önemi bilinen bir husustur (Öz, 1999, s. 66).

genişleyen “Defteroloji” çalışmalarına ciddi eleştiriler yöneltildi². Bu reaksiyonun da etkisiyle, tahrir defterlerine yönelik ilgi zamanla azaldı.

Coğrafi Konum

Çepni, Çandır ve Okçulu köyleri, Bolaman çayının doğusunda, Vona Yarımadasında, yani Karadeniz kıyı şeridinde yer alır. Bu şerit, subtropikal okyanus iklimine sahiptir. Köylerde yaz kuraklığı görülmez, her mevsim yağmur yağar. Etek ormanları zirai üretim için tarlalar açmaya imkân tanır. Toprak verimlidir, ancak parçalıdır. Arazi kuzeye doğru meyillidir (Yediyıldız, 1987, s. 18)³.

Zirai Üretimin Niteliği

Çandır, Çepni ve Okçulu köylerinde tarım ve hayvancılık temel geçim kaynağıdır. Zirai üretimin esasını hububat oluşturur. Arpa ve buğday başlıca zirai ürünlerdir. XVI. yüzyılda arpa ve buğdaya nazaran gavers önem kazanır. Üretim miktarı önemli bir artış gösterir. Köylerde arpa, buğday ve gavers yanında sebze ve meyve üretimi de yapılır. Sebze ve meyve üretimi içinde piyaz ve ceviz (girdegan) belirgindir. Ancak tahıl üretimine nazaran iktisadi önemleri oldukça cüzdür. Köylü reaya ayrıca kendir üretir. Tersane-i Âmire için üretilen kendir, XVI. yüzyılda aynen gavers gibi iktisadi önem kazanır. Köylerde zirai üretim yanında hayvan da yetiştirilir. Defterlere göre bu, küçükbaş hayvanlarla (koyun ve kuzu) sınırlıdır. Sosyo-ekonomik hayatın vazgeçilmez unsurları olan merkep, katır, öküz, at, deve vb. “hayvanat-ı ziraiye ve nakliye” vergilendirilmediği için defterlerde yer almaz. Reayanın üretim faaliyetleri arasında bal üretimi için yapılan arıcılık da bulunur, ancak arıcılığın iktisadi önemi de hububata göre oldukça sınırlıdır. Kısaca ele alınan üç köyde hububat üretimi birincil öneme sahiptir. Hayvancılık, arıcılık sair üretim unsurlarıdır. Köylerde ayrıca temel besin maddesi olan hububatı işlemeye yönelik su gücüyle çalışan değirmen(asiyab)ler de bulunur⁴. Bu üretim kalemleri, XV ve XVI. yüzyıllara özgü kırsal üretimin de kısa bir tasviri niteliğindedir.

² Bu muhalefete ve defterlerdeki verilerin imkân ve sınırlılıklarına dair bk. Öz, 1997, s. 81; Öz, 2000, ss. 20-23; Öz, 1991, ss. 432-438; Acun, 1999, ss. 319-332). Kantitatif verilere yönelik olumsuz yaklaşımlara tipik örnek Heywood (1988, ss. 322-336)'dir.

³ Yörede tarımsal üretime müsait alüvyonal ovalara genelde rastlanmaz. Günümüzde Ordu ili topraklarının ancak binde beşini ovalar oluşturur.

⁴ Çepni ve Okçulu köylerindeki bu asiyablar 1485'ten itibaren görülmeye başlar (TD 37, ss. 48, 212; TD, s. 169; ss. 107, 118). Çepni köyüne tabi Kürze mezarında da bir asiyab vardı (TD, 169, s. 118).

Üretimin Organizasyonu ve Üretim İlişkileri

Çepni, Çandır ve Okçulu köyleri reayası üretimi “mirî arazi rejimi” ve “çift-hane sistemi” çerçevesinde gerçekleştirdi⁵. Her üç köyde üretim faktörlerinden olan arazi miriydi, arazi-i memluke ve mevkufe yoktu. Arazi, raiyyet çiftlikleri şeklinde reayaya tapu resmi karşılığında verildi. Reaya “müstakil aile işletmesi” niteliğindeki arazide gerçekleştirdiği zirai üretim için sipahiye, miktar ve nispetleri kanunnamelerde belirtilen çeşitli ayni ve nakdî vergiler ödedi. Mirî arazi rejimine göre raiyyet, tapu ile tasarrufunda bulunan toprak üzerinde üretimi bizzat gerçekleştirdi. Tüm üretim vasıtalarını, iş gücü ve sermaye başta olmak üzere kendisi karşıladı. Reaya arazinin sadece kullanım hakkına sahipti, arazinin kuru mülkiyeti (rakabesi) devlete aitti. Bir başka ifadeyle köylü reaya, uhdesindeki tapulu arazi üzerinde daimi ve irsî bir kiracı konumundaydı. Raiyetin vefatı hâlinde arazi oğullarına intikal ederdi, ancak oğulları arasında bölünemezdi, zira raiyyet çiftliğinin hukuken bölünmezliği esastı. Reaya uhdesindeki araziye, izinsiz olarak bir başkasına devr ve ferağ edemez, yani satamazdı (İnalçık, 2006, s. 113).

Çepni köyünde ise bir köylü farklı bir üretim organizasyonuna tabiydi. Reaya-Sipahi (sahib-i arz, sahib-i ra'yyet) ilişkileri, aynî vergi miktarları raiyyet çiftliklerinden farklıydı. Köyde sipahiye ait nim çift büyüklüğünde bir “hasa çiftlik⁶” vardı⁷. Bu hasa çiftlik, 1455'te sipahi Baba İsa, 1485'te de oğlu Sipahi Hamza'nın uhdesindeydi (TD, 13, s. 261; TD, 37, s. 48). 1455'te köydeki ekinli bennaklardan Adil Melik oğlu Mehmet'in ismi üzerine “hasa” kaydı düşüldü (TD, 13, s. 261). 1485'te sipahi öşür gelirleri, normal reayanın ödediği aynî öşürler ve “hasa-ı gendüm 4 müd” ve “hasa-ı cev 4 müd” şeklinde tefrik edildi (TD, 37, s. 48). Buna göre nim çift büyüklüğündeki hasa çiftlikten sipahi 8 müd gelir elde etti. Ancak bu 8 müd hububat, öşür geliri olarak alındığında, nim çift büyüklüğündeki hasa çiftliğinin toplam üretim miktarı 40 müddü. Bir başka ifadeyle sipahinin hasa çiftliğindeki toplam üretim (1 müd=20 kile'ye göre) 800 kile'ydı. Oysa aynı tarihte köyde Adil Melik oğlu Mehmet hariç toplam 4 ekinli bennak vardı ve sipahiye verdikleri

⁵ Reayanın tabi olduğu mirî arazi rejimi ve çift-hane sistemi için bk. (İnalçık, 1990, ss. 1-11).

⁶ “Beğlik çiftlik” olarak da bilinen hasa çiftlikler, doğrudan doğruya sipahinin tasarrufuna bırakılan tarım arazisiydi. Sipahi bu araziye reayaya tapu ile veremezdi. Bizzat işletip işletmemede muhtardı. Bazen kendisi bizzat işletir, bazen de tamamen şahsi ve serbest bir anlaşma usulüyle reyadan birine/birilerine kira veya ortakçılık usulüyle verirdi. Bu usulde sipahi, reayaya ya tohum ve çift hayvanlarını verir, ürünün yarısını alır ya da üretim sürecine hiçbir maddi katkıda bulunmaz ve ürünün 1/4'ünü aynen kabzederdi (Barkan, 1980, s. 792; Barkan, 1975, s. 9; İnalçık, 1987, s. XXX).

⁷ “Çiftlik-i Hasa-ı Süvari: Bir Öküz” (TD, 13, s. 262); “Çiftlik-i Hasa: Bir Öküz”, (TD, 37, s. 48); “Çiftlik-i Hasa 1” (TD, 169, s. 118).

arpa ve buğday öşür miktarı 6 müddü (TD, 37, s. 48), yani toplam üretimleri 30 müddü (600 kile). 1547'de ise sipahinin hassa çiftlikten 400 akçe geliri vardı ('an hassa 400, gendüm 300, şair 100 akçe) (TD, 255, s. 377). Defterdeki tahrir kıymetlerine göre (1 kile buğday 6 akçe, 1 kile arpa 5 akçeydi) de bu nakdî rakamların aynı karşılıkları 50 kile buğday, 20 kile arpa'ydı. 1613'te ise defterde "an hassa hinta 50 kile 350, şair 20 kile 120" kaydı vardı (TD, 169, s. 118). Buna göre sipahinin nim çift büyüklüğündeki hassa çiftlikten hububat geliri 70 kile'ydi. Bu 70 kile öşür miktarı olarak alındığında da nim çift büyüklüğündeki hassa çiftlikteki toplam üretim 350 kile'ydi.

Bu hesaplamalardan bazı nitel sonuçlar çıkarmak mümkündür. İlk olarak 1485'te nim çiftten daha az yer tasarruf eden 4 ekinli bennakın (4 ekinli bennak = 1 tam çifte göre) toplam üretimi 600 kile olduğuna göre, nim çift büyüklüğündeki hassa çiftlik toplam üretimi yaklaşık 300 kile olmalıdır (Yani bir tam çiftin yarısından alınan ürüne eşit olmalıdır). O hâlde hassa çiftlik için verilen aynı gelir rakamı, öşür miktarı değildir. Zira 8 müd, yani 160 kile toplam üretimin yarısı olmalıdır. Bu takdirde nim çiftin yıllık toplam üretim miktarı 320 kile'dir. Bu ise 4 ekinli bennakın elde ettiği 600 kile ile uyumludur. Dolayısıyla sipahi hassa çiftliğini ortakçılık usulüyle işletmektedir. 320 kilelik toplam üretim miktarı, 1547 ve 1613 tarihlerindeki 70 kileyle ise kısmen uyumludur. Ancak bu uyum tevile muhtaçtır. Zira 70 kile eğer ortakçılık usulü söz konusuysa 140 kile olmalıdır. Buradan da, 1485'te hassa çiftliğinin tamamının, 1547 ve 1613'te ise yarısının ortakçılık usulüyle işletildiği sonucunu çıkarmak mümkündür. Muhtemelen sipahi 1547 ve 1613'te hassa çiftliğinin yarısını ortakçıya vermektedir, yarısında da bizzat kendisi zirai üretimde bulunmaktadır. Buradan şu sonucu da çıkarmak mümkündür. Bir tam çifte, ortalama 600-700 kile arasında değişen miktarlarda toplam üretim gerçekleştirilmektedir (15 ton-17.5 ton). Bir tam çift yaklaşık 100 dönüm kabul edildiğinde, dönüm başı alınan ürün miktarı ise 6-7 kile (150-175 kg)dir.

Zirai Üretiminin Niceliğindeki Değişim ve Nüfus-Arazi-Üretim İlişkileri

Tahrir defterlerindeki fiskal veriler öşür oranları dikkate alınarak toplam üretimi hesaplamada kullanılırlar. Aynı öşür miktarları, ihtiyatlı olarak kullanılmak şartıyla üretimin kapasitesi hakkında bir fikir verir⁸. Defterlerde öşür birim fiyatları da yer alır ve ürünlerin birbirine dönüştürülmesine imkân tanır. Dolayısıyla aynı ve nakdî vergi miktarları hane/kişi başı gelir seviyesini hesaplama olanakları sunar⁹. Elde edilen sonuçlar da, eğer bu veriler reel

⁸ Bu vergi miktarlarının tahminiliğine, tahrirden önceki üç yılın hasat ortalamasına göre hesaplandığına dair genel ve makbul bir kanaat vardır (İnalcık, 1987, s. XIX; Öz, 2000, s. 527; Makovsky, 1984, s. 92).

⁹ Defterlerdeki fiskal verilerden "ekonomik buğday muadili"ni hesaplama imkânı veren yöntem hakkında ayrıntılı bilgi için bk. (McGowan, 1969, ss. 139-196; Öz, 1997,

durumu yansıtıyorlarsa, köylülerin üretimlerinin geçimlerini sağlayıp sağlayamadığı hakkında bir fikir verir. Tüm bu anlama çabalarında ise bazı teorik ön kabuller, elde edilen sonuçların anlamlı kılınmasında dikkate alınır¹⁰.

Çepni köyünde buğday ve arpa üretimi 1455-1613 yılları arasında belirli bir artış eğilimi gösterdi. 1455-1547 yılları arasında toplam hububat üretim miktarları yaklaşık %200 oranında arttı. Bu artış, nüfus artış oranıyla da uyumluydu. Zira 1547 yılına kadar köydeki ekinli bennakların sayısı, 3, 5, 1547’de ise 8’di. Köyde üzerinde tapulu arazisi olmayan, ancak babalarından intikal eden arazi üzerinde “müşa ve müşterek” üretimde buldukları bilinen (Öz, 2007: s. 491) cabaların sayısında ise özellikle 1547 ve sonrasında, aynen raiyyet rüsumu vermedikleri hâlde kaydedilen mücerredlerin sayısında olduğu gibi önemli bir artış görüldü. Bu, caba ve mücerred sayısındaki artışa paralel olarak köydeki zirai nüfus yoğunluğunun arttığı anlamına gelir. Nitekim, köyün ekinliği/mezrası konumundaki Kürzeyeri’nin yıllık hasılı süreçle birlikte tedricî bir artış gösterdi. Öyle ki, bu mezrada, XVII. yüzyılın başında önemli miktarda zirai üretim gerçekleştirildi. Normal bir köy büyüklüğünde nüfusu barındıran (6 ekinli bennak, 12 caba, 9 mücerred) mezrada, sipahi geliri 2000 akçeye çıktı. Muhtemelen bu mezrada zirai üretimi gerçekleştiren reaya, Çepni ve çevresindeki artan nüfustu. Köydeki özellikle 1547 ve sonrasında mücerred ve caba sayısındaki artış oranı ile üretim miktarlarındaki dengesizlik ile Kürze mezasındaki iskân ve üretim artışı arasında bir bağ vardı. Bununla birlikte mezrada bennak ve caba kaydedilenlerle Çepni köyündeki aileler arasındaki akrabalık ilişkilerini tespit etmek güçtür. Köydeki kayıtlı reaya hane sayısı ile toplam üretim arasındaki kantitatif ilişki ise 1455’te 173, 1485’te 153, 1547’de 85,5, 1613’te 70 kile’dir. Bu yüksek oran gerçekte daha düşüktü. Zira köyde sipahi, ortakçılık gereği üretimden daha fazla pay almaktaydı. Dolayısıyla süreçle birlikte evli reayanın, köydeki arazilerde sürekli üretimde bulunduğu düşünülürse hane başına ortalama üretim düşüş eğilimindeydi ki Kürze mezasındaki zirai üretimdeki artış da bu düşüş trendiyle doğru orantılı olmalıdır. Ayrıca köydeki toplam zirai üretim rakamlarındaki özellikle 1547 ve 1613’teki durağanlık, reaya hane sayısındaki artış dikkate alındığında

ss. 82-84). Bu hesaplamalarda en büyük güçlüğü hacim ölçüsü birimleri (genelde müd, kile)nin kg karşılıklarının tespiti oluşturur. Bu güçlüğe dair bk. (İnalçık, 1983, ss. 311-347; Koç, 2000, ss. 541-546). İlginç olan hacim ölçüsü birimlerinin kilogram karşılıklarının hububat türlerine göre de değiştiğidir. Ancak araştırmalarda bu ayrıntı pek dikkate alınmaz. Tüm bu sebeplerle burada ürün miktarları kg’a çevrilmedi, ilk defterlerde yer alan müd miktarları 1/20 oranına göre kile şeklinde verilmekle yetinildi.

¹⁰ Örneğin bir dönümden 100 kg’ın üzerinde ürün alınmasının mümkün olmadığı, bir kişinin asgari geçim seviyesi için yıllık 230-300 kg ekonomik buğday muadiline gereksinim duyduğu şeklindeki teorik kabuller söz konusudur (Öz, 1997, s. 84; McGowan, 1969, s. 155; Faroqhi, 1994, s. 266).

defterlerdeki verilerin güvenilirliği meselesini de gündeme getirmekle birlikte, mevrada üretim faaliyetlerinin artmasının sebeplerini teşkil etmektedir (bk. Tablo I. I, II. I, III. I).

Çandır köyünde de benzer bir durum vardı. Temel üretim yine hububattı, 1455-1485 arasında üretim miktarında önemli bir değişiklik yaşanmadı. Zira köydeki hane sayısında da bir artış söz konusu olmadı. Caba Pir Ahmet, 1485'te, babası Yusuf vefat ettiği için ekinli bennak statüsüne geçti. Aynen bir önceki tahrirde görülmeyen Musa'nın oğulları Mehmet, Ali ve Hamza gibi. Zira 1455'te köyde kayıtlı ekinli bennaklar 1485'te artık yoktu. Ya ölmüşlerdi ve arkalarında evlat bırakmamışlardı ya da köyü terk etmişlerdi. 1455'te mücerred olan Mehmet de evlenerek konjonktürden istifade etti ve sipahiden ekinli bennak statüsünde arazi tapuladı. 1485 sonrasında ise köydeki nüfusta önemli bir artış yaşandı, arazi üzerinde yaşanan nüfus baskısı sebebiyle bir miktar yeni arazi üretime açıldı. Zira ekinli bennakların sayısı 1547'de 8'e çıktı ve bu tarihten itibaren sabit kaldı. Buna karşılık sipahiden tapu ile arazi alamayan cabaların sayısında müthiş bir artış yaşandı. Caba adayı mücerret nüfus da aynı şekilde arttı. Üretim miktarlarında da önemli bir artış yaşandı. Zira 1547'de üretim 1455 ve 1485'e göre yaklaşık % 300 oranında arttı. Bu kısmen arazinin artan nüfusu besleyebilme kapasitesinin optimum noktaya ulaştığının da işaretiydi. 1613'te ise arazi kıtlığının bariz işaretleri görüldü. Nüfus hızla arttı, üretim miktarları ise sabit kaldı, hatta düştü¹¹. Caba sayısındaki aşırı artış, ekinli bennak sayılarının ve üretim miktarının sabit seyri karşısında ciddi geçim sıkıntısı olduğu sonucunu da zımnen içermekteydi. Bu durum hane başına düşen ortalama üretim miktarlarına da yansdı. Nitekim 1455 ve 1485'teki hane başına düşen ortalama 40-50 kile hububat miktarı, 1613'te yaklaşık 19 kileye geriledi. Köydeki nüfus baskısının diğer işaretleri de dönüm resmi vermek suretiyle sipahiden kiralanan arazi parçalarıyla küçükbaş hayvancılık ve arıcılığın gelir vasıtaları arasındaki öneminin kısmen artmasıydı. Bu arada, hububat birim fiyatlarında tahrir kıymetlerine göre artış da görüldü¹². Osmanlı gümüş akçesindeki tağşişle de ilgili olan bu fiyat artışı, geçim sıkıntısının da bir başka işaretiydi.

Okçulu köyünde ise kısmen farklı bir durum söz konusuydu. Bu farklılık, arazi imkânlarından kaynaklanmaktaydı. Statü tayininde etkili olduğu bilinen arazi miktarı, 1455'te oldukça müsaitti. Zira köyde 3 reaya nim çifte sahipti. İki kardeş İbrahim ve Ali ile Eynekoca nim çift büyüklüğünde arazilere

¹¹ Bu noktada reel üretimin defterlere yansıma derecesinin sıhhatini dikkate almak da gereklidir. Gerçekten üretim miktarındaki aynılık ile nüfus artışındaki negatif ilişki defterlerdeki öşür miktarlarının sıhhatine yönelik ciddi soruları gündeme getirmektedir.

¹² Bir kile buğdayın tahrir kıymeti 1455'te 3, 1485'te 2,5, 1547'de 6, 1613'te ise 7 akçe'ydi.

tapu ile mutasarrıflardı. Sadece mübtela olan İsa caba statüsündeydi. 1485'te ise nim çift statüleri kayboldu. Eynekoca gibi, İbrahim de muhtemelen vefat etti. Zira nim çiftlerden biri zemin olarak kaydedildi. Yani herhangi bir reaya uhdesine tapuyla verilmedi. Zira üretim miktarındaki düşüş dikkate alındığında muhtemelen münhal kaldı ve zirai üretim yapılmadı. Bu nim çiftlik, daha sonraki tarihlerde tapuya verildi. Köydeki ekinli bennakların sayısı 1547'den itibaren sabitlendi. Caba sayıları ise hızla arttı. 1547'de 18 olan caba sayısı 1613'te 38'di. Mücerred sayılarındaki artış oranı ise çok daha yüksekti. Okçulu köyü, zirai arazi potansiyeli bakımından Çepni ve Çandır köylerine göre daha avantajlıydı. Zira ilk tahrirde üç nim çiftliğin varlığı da bunu göstermektedir. Zamanla nüfus artışına bağlı olarak üretim miktarlarının yükselmesi de zirai üretim imkânlarının potansiyeline işaret etmektedir. Köydeki zirai üretim 1485'ten itibaren sürekli arttı. Aynı tarihteki 300 kile'lik toplam üretim 1547'de 850 kile'ye çıktı. 1613'teki üretim miktarı ise 2950 kile'ydı. Gaversin ağırlık kazandığı üretimde, nüfus artışının etkileri açıkça görüldü. 1547'ye göre %350'ye varan artış oranı, arazi miktarı ile nüfus artışı arasındaki pozitif uyumun güzel bir göstergesi niteliğini haizdi. Bununla birlikte üretimdeki önemli artışa rağmen Okçulu köyünde ekinli bennak sayısı sabit kaldı. Bu durum ise muhtemelen arazi tasarruf şekillerindeki değişiklik ya da reel durumun defterlere yansıma sınırlarıyla ilgili olmalıdır. Üretim miktarlarında 1485'ten sonra görülen artışın, köydeki hane başına ortalama yansıması ise 1547'de 30,3, 1613'te 61,4 kile'ydı.

Vergilendirme ve Reayanın Vergi Yüğü

Üretici konumundaki reayanın ödediği başlıca aynı vergi öşürdü. Öşür, nicelik itibarıyla reaya tarafından ödenen en önemli vergiydi ve genelde aynı olarak tahsil edilirdi. İktisadi değer taşıyan her nevi "mezrû'ât-ı arzıyye" öşür vergisi kapsamındaydı. İmparatorluk genelinde oranı genelde 1/8 olan öşür vergisi¹³, reyadan %20 nispetinde tarh ve tahsil edildi. Bu yüksek oran sebebiyle reaya ayrıca salarırıye ödemedi. Öşür oranındaki yüksekliğin gerekçesi ise eyalet-i Rum'da "malikane-divani sistem" in varlığıydı (Öz, 1999, s. 80). Kanunnamelerde de öşür oranı açıkça belirtilmedi, sadece "Vilayet-i Rum'un arazisi iki başdan ta'şir olunmak kanun-ı kadim olmağın Defter-i Cedîd'e dahi öyle sebt olundu" kaydı yer aldı (Yediyıldız, 1987, s. 153). Ancak ele alınan köylerde malikane-divani sistemi söz konusu değildi. Yani araziler üzerinde hukuki bakımdan mutlak devlet mülkiyeti söz konusuydu. Devlet

¹³ Öşür vergisi, aynı zamanda kuru mülkiyeti devlete ait olan mirî araziye kullanma kirasıydı. İmparatorluğun son zamanlarında bile ham mirî arazi üzerinde ebniye inşası irade-i seniyyenin şeref-müte'allik buyurulmasına matuftu ve binanın işgal ettiği yer için kıymeti nispetinde binde kırk bedel-i öşür takdir edilirdi (arazinin şeref ve itibarına göre "öşre mu'adil senevî icâre-i zemîn"). Bununla da öşür kayıplarının telafisi amaçlanırdı (Barkan, 1940, s. 379; Barkan, 1980, ss. 799-804; Güçer, 1964).

mutlak mülkiyet hakkını köylü ileri gelenleriyle paylaşmadı. Bu takdirde 1/10'luk malikane hissesi de sipahiye aitti ve köylüler yüksek oranda aynı vergi mükellefiyetine tabiydi.

Reayanın ödediği bir diğer vergi grubu ise raiyyet rüsumuydu. Osmanlı idaresinin fetihleri müteakip sınırlandırmaya çalıştığı mevcut feodal hizmetlere karşılık ihdas ve tarh ettiği bu vergiler, nakdî olarak ödendi ve miktarlarında reayanın tasarruf ettiği arazi miktarı ile medeni durum belirleyici bir rol oynadı. Reayanın ödediği raiyyet rüsumu, bir nevi üretim-mali aile ünitesini vergilendirmek için sistematik hâle getirilen kombine örfî bir vergiydi ve öşürden sonra nicelik itibarıyla reayanın ödediği ikinci önemli vergi grubuydu (İnalçık, 1990, s. 5; İnalçık, 1993, ss. 31-62). Bu vergi grubu, tam çift yer tasarruf eden reayadan 57, nim çiftten yarısı (28,5), ekinli bennaktan 18, cabadan 13 akçe miktarında alındı. Ancak bu miktarlar defterlere sürekli aynen yansımada¹⁴. Mücerredlerden ise defterlerde kaydedilmelerine rağmen, 6 akçelik mücerred resmi tahsil edilmedi¹⁵. Raiyyet rüsumu, ilgili köyler serbest tımarlar dâhilinde yer almadığı için askerî sınıf mensupları /ehl-i seyf (sipahi ve sancak beyi) arasında 1/3 oranlarında paylaşıldı. Bu paylaşım defterlere 1485 yılından itibaren yansdı.

Çepni, Çandır ve Okçulu köyleri reayasının ödediği bir diğer vergi grubu da bâdihevâ ve müteallikatıydı. Bu vergilerin temel özelliği daimi ve standart bir nitelik taşımaması, yani zuhurata bağlı olmasıydı. Zira ne ilyazıcı/tahrir emini, ne de sipahi tahriri takip eden yıllarda kimlerin evleneceğini, suç işleyeceğini bilemezdi. Defterlerdeki vergi miktarlarının tahminiliğine belki de en güzel örneği teşkil eden bu vergi grubu, aynı zamanda dirlik sahiplerinin iştahını belki de en fazla kabartanını oluşturmaktaydı ve askerî/sipahi-reaya ilişkilerinde önemli ipuçlarına sahip olmalıydı. Ancak buna dair bilgilere defterlerde genelde rastlanmaz. Başlıcalarını resm-i nikâh/gerdek/arûsâne, 'abd-ı âbık, cürm-ü cinâyet, cerâ'im-i hayvanât'ın teşkil ettiği bu vergilerin ihdas ve tahsisıyla, asayiş ve güvenliğin sağlanması amaçlanmıştı.

¹⁴ Defterlerde bennak ve caba resimlerinin toplam miktarları yer aldı. Bazen sadece sipahi hissesi, bazen sipahi ve niyabet hisseleri ayrı ayrı, bazen de ikisi birlikte topluca yer aldı. Rakamların genelde kanunnamelerdeki birim miktarlarla uyduğu görülür. Niyabet hissesi nim çift, bennak ve cabalarda genelde yaklaşık 1/3 nispetindeydi. Bununla birlikte Çepni köyünde bennak resmi kişi başına 1455'te 20 akçe kaydedildi. Ayrıca 1455'te niyabet hisseleri kaydedilmedi. Ancak bu niyabet hisseleri de tahsil edilmiş olmalıdır. Zira Eyalet-i Rum'da niyabet hisselerinin defterlere kaydedilmediği hâlde tahsil edildiği biliniyor (Öz, 1999, s. 83). Bununla birlikte tablolarda defterlerdeki veriler esas alındı.

¹⁵ "Ve defterde (hâli 'ani'r-rüsûm kaydolunan mücerredlerden nesne alınmaz" (Yediyıldız, 1987, s. 150).

Köylü ayrıca yetiştirdiği küçükbaş hayvanlar, koyun ve kuzu için de yıllık nakdî bir vergi ödedi. Resm-i ganem/âdet-i ağnâm adıyla bilinen bu verginin miktarı da 2 koyuna bir akçeydi (Yediyıldız, 1987, s. 152). Bu vergi raiyyet rüsumunda olduğu gibi, sancak beyi ile sipahi arasında taksim edilmektedir. Ancak bu vergi de defterlerde sürekli kaydedilmedi ki bu da hayvancılığın yapılmadığı anlamına gelmiyordu. Bal üretimi de aynı ya da nakdî olarak vergilendirme kapsamındaydı (öşr-ü kovan ya da resm-i kovan). Alâsından bir kovana iki akçe, ednâsından bir akçe alınan bu vergi, aynı olarak da tahsil edilmekteydi. Köylüler ayrıca XVI. yüzyıldan itibaren avâriz-ı divaniye ödemiş olmalıydı, ancak bu vergiler defterlerde yer almazdı.

Bu çerçevede reayanın ödediği aynı ve nakdî vergilerin toplam üretime oranları yaklaşık olarak Çepni köyünde 1455'te % 42, 1485'te % 36, 1547'de % 27, 1613'te % 25'di. Çandır köyünde ise aynı şekilde ilgili oranlar 1455'te % 29.5, 1485'te % 41, 1547'de % 31, 1613'te % 34'tü. Okçulu köyünde ise 1455'te % 27,7, 1485'te % 48, 1547'de % 32, 1613'te % 26'ydı¹⁶. Kısaca reaya, toplam üretimlerinin Çepni köyünde % 25-% 40'ı, Çandır köyünde % 29-% 41'i, Okçulu köyünde de % 26-% 48'i arasında değişen oranlarda vergi verdi. Şüphesiz bu oranların elde edildiği sayısal veriler de; tahriri yapan ilyazıcının/eminin yaptığı işe sadakatine ve dürüstlüğüne, defteri yazan kâtibin dikkatine, sipahinin insafına, reayanın vergi vermeyele kaçırma arasındaki temayülüne bağlıydı. Nitekim oranlardaki farklılık bunu açıkça gösterdi.

Sonuç

Tapu Tahir Defterleri XV-XVI. yüzyıl Osmanlı taşrasına dair çalışmalarda göz ardı edilmemesi gereken başlıca arşiv kaynakları arasındadır. Osmanlı taşra toplumunun ekonomik, demografik, toplumsal, idari, iskân vb. yapısı hakkında paha biçilmez bilgiler içermektedir. Bununla birlikte, bu defterler, sınırsız öğrenme isteklerinin ancak bazı yönlerini karşılayabilmektedir. Defterler incelendikten sonra zihinlerde oluşan boşlukların doldurulması için başka kaynakların da kullanılması kaçınılmazdır. Zira bu defterlerde daha ziyade vergi ve vergilendirilebilir nüfus yer almaktadır. Tertip edilmeleri de bununla ilgilidir. Bu sebeple de mali nitelikleri daha belirgindir. Sadece bu defterler esas alınarak ve bu defterlerdeki veriler değerlendirilerek kırsal yapıyı tamamen ortaya çıkarmak gayrikabildir. Diğer kaynaklar göz ardı edildiğinde ise bu defterlere dayalı araştırmalar kaynak odaklı bir niteliğe bürünmektedir. Aksine araştırmaların tematik nitelikleri daha belirgin olmalıdır.

¹⁶ Bu oranlar elde edilirken teknik sebeplerle hayvancılık ve arıcılık hesaplamaya dâhil edilmedi. Sebze, meyve ve kendir toplam geliri; vergi miktarı 5'le çarpılarak elde edildi.

Bu sebeple araştırmaların problematik nitelikli olması büyük önem taşımaktadır. Bu çerçevede yapılacak araştırmalarda, doğal olarak cevabı aranan sorular için diğer kaynaklara kendiliğinden gereksinim duyulacak, böylece sadece tahrir defterlerine dayalı araştırmalar yerine, tüm kaynak gruplarını kullanan araştırmalar gerçekleştirilecektir.

Tahrir defterleri kullanılırken de verilerin mutlak doğrular olarak görülmemesi gerekmektedir. Bu çerçevede defterlerdeki verilerin anlamlı olup olmadığına bakılması, sorulara cevaplar aranması gerekmektedir. Bu sorular da analitik nitelikli, değişim ve dönüşümü yakalamaya yönelik kaygılarla sorulmalıdır. Bu sorulara defterler cevap veremediği zamanlarda da sair kaynaklar kullanılmalıdır. Zira defterlerdeki vergi ve nefer miktarları reel durumun tüm yönlerini de yansıtmamaktadır. Ayrıca defterlerdeki verilere mutlak doğrular olarak da bakılmamalıdır. Kâtip hatalarıyla dolu bu kayıtların tutarsızlıkları, köy düzeyinde yapılacak hâsıl ile bunu oluşturan vergi kalemleri miktarları karşılaştırmalarında açıkça görölmektedir. Farklı tarihli defterlerdeki tutarsızlıklar da dikkate alınmalıdır. Bunlar tespit edilerek sebepleri de aranmalıdır. Defterlerdeki çoğu veri tahminidir. Bunlar da tahrirlerin yapıldığı kesitleri yansıtmaktadır. Defterler arada kalan yıllara dair öğrenme arzularını gündeme getirmelidir.

Bu bakımdan çalışmalarda tüm kaynak grupları kullanılmalı, defterlerdeki her türlü veri matematiksel işlemler de yapılmak suretiyle anlamlı hâle getirilmelidir. Ayrıca defterlerdeki terimlerin de genel geçer tanımları değil, özgünlüklerine ilgi gösterilmelidir. Tespit edilen bu özgünlükler de genel bir bağlam içerisine oturtulmalıdır, benzerlik ve farklılıklar tespit edilmelidir. Bunun için de daha mikro düzeyde, köyler ekseninde incelemeler yapılmalı, böyle çalışmalar da mikro tarihçiliğın detaylı/özgün öğrenme gereksinimlerini karşılama yanında, defterlerdeki terim ve/veya verilerin geçerliliğini, sistemin niteliğini, esaslarını anlama amacına matuf olmalıdır. Neticede inşa edilen metinlerde de, “tarih yazmak için saymayı bilmek gerekir” diyen (Özbaran, 1991, s. 130) George Le Febvre’in tamamen haklı olamayacağı dikkate alınmalı, geçmişe yönelik sayısal gerçekliklerin birler basamağına kadar mutlak doğrular şeklinde sayılarla tespit edilemeyeceği göz önünde bulundurulmalıdır. Özetle defterler üzerinde yapılan çalışmalarda karşılaşılan temel açmaz, defterlerin hazırlanış gayeleri ile araştırmacıların cevabını aradığı sorular arasındaki farklılıktan kaynaklanmaktadır. Bu takdirde de, cevabı bulunamayan sorulara karşılık defterlerin yetersiz ve tutarsızlığı vurgulanmaktadır.

Kaynakça

- Acun, F. (1999). Osmanlı Tarihi Araştırmalarının Genişleyen Sınırları: Defteroloji. *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, I, 319-332.
- Afyoncu, E. (2003). Türkiye’de Tahrir Defterlerine Dayalı Olarak Hazırlanmış Çalışmalar Hakkında Bazı Görüşler. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 1 (1), 267-286.
- Barkan, Ö. L. (1940). Türk Toprak Hukuku Tarihinde Tanzimat ve 1274/1858 Tarihli Arazi Kanunnamesi. *Tanzimat*, I, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, 321-421.
- Barkan, Ö. L. (1975). Feodal Düzen ve Osmanlı Tımarı. *Türkiye İktisat Tarihi Semineri, Metinler/Tartışmalar, 8-10 Haziran 1973*, O. Okyar, (Ed.), H. Ünal Nalbantoğlu (Ed. Yrd.), Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 1-25.
- Barkan, Ö. L. (1980). Çiftlik. *Türkiye’de Toprak Meselesi, Toplu Eserler 1*, İstanbul: Gözlem Yayınları, 789-797.
- Barkan, Ö. L. (1980). Öşür. *Türkiye’de Toprak Meselesi, Toplu Eserler 1*, İstanbul: Gözlem Yayınları, 799-804.
- Burke, P. (2000). *Tarih ve Toplumsal Kuram* (M. Tunçay Çev.). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Faroqhi, S. (1994). *Osmanlı’da Kentler ve Kentliler* (N. Kalaycıoğlu Çev.). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Güçer, L. (1964). *XVI ve XVII. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğu’nda Hububat Meselesi ve Hububattan Alınan Vergiler*. İstanbul.
- Heywood, C. (1988). Between Historical Myth and “Mythohistory”: The Limits of Ottoman History. *Byzantine and Modern Greek Studies*, 12, 315-345.
- Iggers, G. G. (2000). *Bilimsel Nesnelikten Postmodernizme Yirminci Yüzyılda Tarihyazımı* (G. Ç. Güven Çev.). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- İnalcık, H. (1983). Introduction to Ottoman Metrology. *Turcica*, 15, 311-347.
- İnalcık, H. (1987). *Hicri 835 Tarihli Suret-i Defter-i Sancak-ı Arvanid*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- İnalcık, H. (1990). Köy, Köylü ve İmparatorluk. *V. Milletlerarası Türkiye Sosyal ve İktisat Tarihi Kongresi, Tebliğler, İstanbul 21-25 Ağustos 1989*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1-11.
- İnalcık, H. (1993). Osmanlılar’da Raiyet Rüsümü. *Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi*, İstanbul: Eren Yayınları, 31-62.
- İnalcık, H. (2006). *Osmanlı İmparatorluğu, Klasik Çağ (1300-1600)* (R. Sezer Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Koç, Y. (2000). Zirai Tarım Araştırmalarında Ölçü Tartı Birimleri Sorunu: Bursa Müdü Örneği. *T. C. Selçuk Üniversitesi, Uluslararası Kuruluşunun 700. Yıl Dönümünde Bütün Yönleriyle Osmanlı Devleti Kongresi, International Congress on Ottoman Empire with all Aspects in 700th Anniversary of its Establishment, 7-9 Nisan 1999, Bildiriler*, A. Aköz, B. Ürekli. R. Özcan (Yay. Haz.), Konya, 541-546.

- Lamoreaux, N. R. (2006). Rethinking Microhistory: A Comment. *Journal of Early Republic*, Vol. 26, No. 4, 555-561.
- Magnusson, S. G. (2003). The Singularization of History: Social History and Microhistory within the Postmodern State of Knowledge. *Journal of Social History*, Vol. 36, No. 3, 701-735.
- Makovsky, A. (1984). Sixteenth-Century Agricultural Production in the Liwa of Jerusalem: Insights from the Tapu Defters and an Attempt at Quantification. *Archivum Ottomanicum*, IX, 91-127.
- McGowan, B. (1969). Food Supply and Taxation on the Middle Danuba 1568-1579. *Archivum Ottomanicum*, I, 139-196.
- Olafsson, D. (2009). Communities based microhistories and related scholarly approaches within humanities and social sciences. *Theory and Practice of Microhistory*, A Workshop at Collegium Budapest on 19 June 2009, 1-16.
- Öz, M. (1991). Tahrir Defterlerinin Osmanlı Tarihi Araştırmalarında Kullanılması Hakkında Bazı Düşünceler. *Vakıflar Dergisi*, XXII, 429-439.
- Öz, M. (1997). XVI. Yüzyıl Anadolu'sunda Köylülerin Vergi Yükü ve Geçim Durumu Hakkında Bir Araştırma. *Osmanlı Araştırmaları/Journal of Ottoman Studies*, XVII, 77-90.
- Öz, M. (1999). Osmanlı Klasik Döneminde Tarım. *Osmanlı 3, İktisat*, G. Eren (Ed.), Doç. Dr. K. Çiçek, C. Oğuz (Bilim Ed.), Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 66-73.
- Öz, M. (1999). *XV-XVI. Yüzyıllarda Canik Sancağı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Öz, M. (2000). 15-16. Yüzyıllarda Anadolu'nun Sosyal Tarihine Dair Araştırmalar: Genel Bir Değerlendirme. *T. C. Selçuk Üniversitesi, Uluslararası Kuruluşunun 700. Yıl Dönümünde Bütün Yönleriyle Osmanlı Devleti Kongresi, International Congress on Ottoman Empire with all Aspects in 700th Anniversary of its Establishment, 7-9 Nisan 1999, Bildiriler*, A. Aköz, B. Ürekli, R. Özcan (Yay. Haz.), 525-531.
- Öz, M. (2000). Tahrir Defterlerindeki Sayısal Veriler. *Osmanlı Devleti'nde Bilgi ve İstatistik*, H. İncelik, Ş. Pamuk (Der.), 15-32.
- Öz, M. (2002). XVI. Yüzyılda Anadolu'da Tarımda Verimlilik Problemi. *XIII. Türk Tarih Kongresi, 4-8 Ekim 1999, Kongreye Sunulan Bildiriler*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1643-1651.
- Öz, M. (2007). Reâyâ. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (TDVİA)*, 34, 490-493.
- Özbaran, S. (1991). Tavandan Tabana Toplum Tarihine Doğru. *Tarih ve Sosyoloji Semineri, 28-29 Mayıs 1990, Bildiriler*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Araştırma Merkezi, 121-131.
- Singer, A. (1996). *Kadılar, Kullar, Kudüslü Köylüler*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

TD 13 (Yediyıldız, B. ve Üstün, Ü. (1992). *Ordu Yöresi Tarihinin Kaynakları, I, 1455 Tarihli Tahrir Defteri*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını).

TD 37 (Yediyıldız, B. ve Üstün, Ü. (2002). *Ordu Yöresi Tarihinin Kaynakları, II, 1485 Tarihli Tahrir Defteri*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını).

TD 255.

TD 169.

Yediyıldız, B. (1987). *Ordu Kazası Sosyal Tarihi (1455-1613)*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Tablo I. I: Çepni Köyü Demografik Verileri

Nüfus Türleri	1455	1485	1547	1613
Ekinli Bennak	3 (1'i hassa çiftlikte üretim yapıyor)	5	8	4
Caba		1	10	18
Mücerred		2	5	13
Toplam	3	8	23	35

TD 13, 262, (197), TD 37, 48 (120), TD 255, 377, TD 169, 117-118.

Tablo I. II: Çandır Köyü Demografik Verileri

Nüfus Türleri	1455	1485	1547	1613
Ekinli Bennak	4	5	8	8
Caba	2	1 (müezzin, caba resmi veriyor)	14	37
Mücerred	1	2	2	10
İmam, Hatip, Fakih, Müezzin				
Toplam	7	8	24	55

TD 13, 259 (194-195), TD 37, 46 (117), TD 255, 378, TD. 169, 119-120.

Tablo I. III: Okçulu Köyü Nüfus Verileri

Nüfus Türleri	1455	1485	1547	1613
Nim Çift	3			
Ekinli Bennak	4	6	10	10
Caba	1 (Mübtela)	1	18	38
Mücerred		7	5	26
İmam, Hatip, Fakih, Müezzin	1 (çift resminden muaf)	1 (çift resminden muaf)		
Toplam	9	15	33	74

TD 13, 262 (197), TD 37, 48 (121), TD 255, 370-371, TD. 169, 106-107.

Tablo II. Ia: Çepni Köyü Yıllık Vergi Miktarları

Ürün Adı	1455		1485	
	Aynî	Nakdî	Aynî	Nakdî
Buğday	5 müd	300	3 Müd+4 müd (hassa)	150+200
Arpa	5 müd	200	3 müd+ 4 müd (hassa)	120+160
Gavers				
Meyve ve Sebze		20		15
Piyaz				
Resm-i Kendir				
Resm-i Ganem/ âdet-i ağnam				4+4
Öşr-ü Kovan/ resm-i kivvare				30
Bâdiheva/ Deştibâni/arûsiyye		10		26+14
Bennak ve Caba Resmi		60		103
Toplam	200 kile/ 10 müd	590 akçe (köyün mezraası Kürze'nin geliri yok)	280 kile/ 14 müd	826 akçe (köyün mezrası Kürzeyeri'nde 1 müd buğday, 1 müd arpa gelir var=50+40 akçe), işleyenler kayıtlı değil

TD 13, 262 (197), TD 37, 48 (120-121), TD 255, 377, TD. 169, 117-118.

Tablo II. Ib: Çepni Köyü Yıllık Vergi Miktarları

Ürün Adı	1547		1613	
	Ayni	Nakdî	Ayni	Nakdî
Buğday	100 kile +50 kile	600+300	100 kile +50 kile (hassa)	700+350
Arpa	60 kile +20 kile	300+100	60 kile +20 kile (hassa)	360 +120
Gavers	120 kile	600	120 kile	720
Meyve ve Sebze		104		140
Piyaz				
Resm-i Kendir		110		
Resm-i Ganem/ âdet-i ağnam		100		
Öşr-ü Kovan/ resm-i kivvare		50		50
Bâdiheva/ Deştibâni/arûsiyye		90+90		
Bennak ve Caba Resmi		274		234+72

Toplam	350 kile	2718 akçe (220 akçe hâsılı olan Kürze mezrası var)	350 kile	2746 akçe (Kürze mezrasında iskan var, mezrada 6 ekinli bennak, 12 caba, 9 mücerred var, 2000 akçe toplam aynı ve nakdî vergi geliri var)
--------	----------	---	----------	---

TD 13, 262 (197), TD 37, 48 (120-121), TD 255, 377, TD. 169, 117-118.

Tablo II. II: Çandır Köyü Yıllık Vergi Miktarları

Ürün Adı	1455		1485		1547		1613	
	Aynı	Nakdî	Aynı	Nakdî	Aynı	Nakdî	Aynı	Nakdî
Buğday	2 müd	120	1,5 Müd	75	40 kile	240 akçe	40 kile	280
Arpa	1 müd	40	1 Müd	40	40 kile	200 akçe	30 kile	180
Gavers					100 kile	500 akçe	100 kile	600
Meyve ve Sebze		20		20		12		20
Piyaz								
Kendir						30 (?)		30
Resm-i Ganem/ âdet-i ağnam						160		50
Öşür-ü kovan/ resm-i kivvare				20		12		20
Bâdiheva/ deştibâni/ar ûsiyye		20		26+14		220		200
Bennak ve Caba Resmi		66		103		326		144+ 481
Toplam	60 kile/ 3 müd	266 Akçe	550 kile/ 2,5 müd	298 akçe	1180 kile	1700 akçe (ayrıca 300 akçe hâsılı olan bir zemin var)	170 kile	2005 akçe (defterde 2000)

TD 13, 259 (195), TD 37, 46 (117-118), TD 255, 378, TD. 169, 120.

Tablo II. III: Okçulu Köyü Yıllık Vergi Miktarları

Ürün Adı	1455		1485		1547		1613	
	Ayni	Nakdî	Ayni	Nakdî	Ayni	Nakdî	Ayni	Nakdî
Buğday	4 müd	240	2 Müd	100	20 kile	120	140 kile (defter de 40, ancak tahrir kıymeti ne göre 140 olmalı)	980
Arpa	3 müd	120	1 Müd	40	50 kile	250	150 kile	900
Gavers					100 kile	500	300 kile	1800
Meyve ve sebze						30		İsmi var, miktarı yok
Piyaz						10		10
Kendir						160		
Resm-i Ganem/ âdet-i ağnam		20				140		
Öşr-ü Kovan/ resm-i kovan				10		30(?)		80
Bâdiheva/ deştibâni/ arûsiyye		25		50+25		280		500 (deştibâni ve tapu-yu zemin, nisf bâdiheva ve arûsiyyenin miktarı yok)
Nim Çift, Bennak ve Caba Resmi		114		86+ 35		414		180+494 (defterde 794)

Toplam	140 kile/7 müd	519 akçe	60 kile/3 müd	346 akçe (ayrıca nim büyüklü ğünde bir zemin var, geliri yok)	170 kile	193 Akçe (ayrıca 100 akçe hâsılı olan bir zemin var)		Defterde 6000 akçe (vergi kalemleri tek tek toplandığın da yaklaşık 5000 akçe)
--------	----------------	----------	---------------	---	----------	--	--	--

TD 13, 262 (197-198), TD 37, 48 (121-122), TD 255, 370-371, TD. 169, 106-107.

Tablo III. I: Çepni Köyü Yıllık Toplam Üretimi

Ürün Adı	1455		1485		1547		1613	
	Aynı	Nakdî	Aynı	Nakdî	Aynı	Nakdî	Aynı	Nakdî
Buğday	260 kile	780 akçe	460 kile	1150 akçe	600 kile	3600 akçe	600 kile	4200 akçe
Arpa	260 kile	520 akçe	460 kile	920 akçe	340 kile	1700 akçe	340 kile	2040 akçe
Gavers					600 kile	3000 akçe	600 kile	3600 akçe
Meyve ve sebze		100 akçe		75 akçe		520 akçe		700 akçe
Piyaz								
Kendir						550 akçe		
Küçükbaş Hayvan Sayıları				16 adet		200 koyun		
Bal üretimi				150 akçe		100 ya da 50 adet kovan		100 ya da 50 adet kovan
Toplam	520 kile	1400 akçe	920 kile	2295 akçe+16 koyun	1540 kile	9370 akçe+200 adet koyun+50 ya da 100 adet kovan	81540 kile	10540 akçe + 100 ya da 50 adet kovan

TD 13, 262 (197-198), TD 37, 48 (121-122), TD 255, 370-371, TD. 169, 106-107.

Tablo III. II: Çandır Köyü Yıllık Toplam Üretimi

Ürün Adı	1455		1485		1547		1613	
	Ayni	Nakdî	Ayni	Nakdî	Ayni	Nakdî	Ayni	Nakdî
Buğday	200 kile	600 akçe	150 kile	375 akçe	200 kile	1200 akçe	200 kile	1400 akçe
Arpa	100 kile	200 akçe	100 kile	200 akçe	200 kile	1000 akçe	150 kile	900 akçe
Gavers					500 kile	2500 akçe	500 kile	3000 akçe
Meyve ve sebze		100 akçe		100 akçe		60 akçe		100 akçe
Piyaz								
Kendir						150 akçe		150 akçe
Küçükbaş Hayvan Sayıları						320 adet koyun		100 adet
Bal üretimi				100 akçe		12 ya da 24 adet kovan		20 ya da 40 adet
Toplam	300 kile	900 akçe	250 kile	775 akçe	900 kile	4910 akçe+ 320 adet koyun+ 12 ya da 24 adet kovan	850 kile	5550 akçe+100 adet koyun+20 ya da 40 adet kovan

TD 13, 262 (197-198), TD 37, 48 (121-122), TD 255, 370-371, TD. 169, 106-107.

Tablo III. III: Okçulu Köyü Yıllık Toplam Üretimi

Ürün Adı	1455		1485		1547		1613	
	Aynı	Nakdî	Aynı	Nakdî	Aynı	Nakdî	Aynı	Nakdî
Buğday	400 kile	1200 akçe	200 kile	500 akçe	100 kile	600 akçe	700 kile	4900 akçe
Arpa	300 kile	600 akçe	100 kile	200 akçe	250 kile	1250 akçe	750 kile	4500 akçe
Gavers					500 kile	2500 akçe	1500 kile	9000 akçe
Meyve ve sebze						150 akçe		
Piyaz						50 akçe		50 akçe
Kendir						800 akçe		
Küçükbaş Hayvan Sayıları		40 adet koyun				280 adet koyun		
Bal üretimi				50 akçe		30 ya da 60 adet kovan		180 ya da 360 adet
Toplam	700 kile	1800 akçe+ 40 koyun	300 kile	750 akçe	850 kile	5350 akçe+ 280 koyun+ 30 ya da 60 kovan	2950 kile	18450 akçe+ 180 ya da 360 adet kovan

TD 13, 262 (197-198), TD 37, 48 (121-122), TD 255, 370-371, TD. 169, 106-107.